

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 888 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investition marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Quliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizmda tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсикиов Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	

Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari.....	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modellashtirish.....	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorcachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili.....	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan.....	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi.....	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlratovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari.....	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish.....	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari.....	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari.....	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	
Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitara Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	

Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	

Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari.....	411
Maxmudova Nargiza Davlat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскаров Бахтиер Аскарович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlari.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	
Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами.....	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida.....	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlari	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	

Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish.....	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari.....	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari.....	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari.....	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari.....	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari.....	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны.....	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi.....	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari.....	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	
Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	

Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape	704
Otaboev Akhmed Makhsubek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	
Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rni	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	
Trade Marketing in the Era of Social Media: Strategies for Attracting and Retaining Customers Through Social Media Platforms.....	795
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
Mamlakatimiz to'qimachilik tarmog'ining zamonaviy holati va tendensiyalari.....	800
Azizxon Tillyaxodjayev	
Physical Activity and Education, Trends in the Sports Industry	807
Axtamov Djamshed Baxromovich	
Davlat moliyaviy nazoratining amalga oshirishning metodologik masalalari.....	812
Hakimov Nodir Nazarovich	
Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilishning o'ziga xos jihatlari	818
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Inson kapitali indeksini oshirishda ta'lim tizimini rivojlantirish yo'nalishlari.....	826
Akhmadaliev Nikholakhon	
Global iqtisodiyot sharoitida bank inqirozlarining kelib chiqish sabablari va ularni boshqarish yo'nalishlari.....	829
To'xtayeva Umida Shamsiddin qizi	
Усовершенствование практики управления инфляцией на примере зарубежного опыта.....	833
Нишанбаева Наргиза Бохадировна	
Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minoti.....	837
Darvishov Sarvarbek Rustamovich	
Mudofaa majmui va huquq muhofaza qilish organlari muassasalari, tashkilotlari g'azna ijrosi	845
Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
The Concept and Theoretical Foundations of Marketing Strategy in Regional Development.....	851
Diyorakhon Ibragimovna Kholmurotova	
Umumta'lim maktablarini moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	857
Turayev Ochil Yarashevich	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	861
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
15-sonli MHXS asosida bitim narxini aniqlash	869
Toshpo'latova Munisabonu Ibrohim qizi	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	873
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
The Role of Local Budgets in Tax Policy	877
Mukaddasova Gavxarxon Nodirxonovna	
Korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish negizida innovatsion muhitni shakllantirish asoslari.....	881
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	

KORPORATIV BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH NEGIZIDA INNOVATSION MUHITNI SHAKLLANTIRISH ASOSLARI

Bobobekov Ergash Abdumalikovich

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasi aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish orqali innovatsion muhitni shakllantirish asoslari ochib berilgan. Shu bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatiga investitsiyalarni jalb etish, ularning moddiy-texnik bazasini modernizatsiya qilish, investitsion salohiyatni oshirish, korxonalarning innovatsion yangilanish zarurati to'g'risidagi ilmiy munosabatlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: aksiyadorlik jamiyatlari, korporativ boshqaruv, innovatsion muhit, investitsion salohiyat, sanoat korxonalari, innovatsion-investitsion loyixalar, moddiy-texnik baza, xususiy manbalar, innovatsion-investitsion loyihalar, kimyoviy mahsulot, eksport potentsiali, raqamli iqtisodiyot.

Abstract: The article reveals the basics of creating an innovative environment by improving corporate governance mechanisms in joint-stock companies of the Republic of Uzbekistan. At the same time, scientific relations about the need to attract investments to the activities of joint-stock companies, modernize their material and technical base, increase investment potential, and the need for innovative renewal of enterprises are highlighted.

Key words: joint-stock companies, corporate management, innovative environment, investment potential, industrial enterprises, innovative-investment projects, material and technical base, private sources, innovation-investment projects, chemical products, export potential, digital economy.

Аннотация: В статье раскрываются основы создания инновационной среды путем совершенствования механизмов корпоративного управления в акционерных обществах Республики Узбекистан. При этом выделены научные положения о необходимости привлечения инвестиций в деятельность акционерных обществ, модернизации их материально-технической базы, повышения инвестиционного потенциала, необходимости инновационного обновления предприятий.

Ключевые слова: акционерные общества, корпоративное управление, инновационная среда, инвестиционный потенциал, промышленные предприятия, инновационно-инвестиционные проекты, материально-техническая база, частные источники, инновационно-инвестиционные проекты, химическая продукция, экспортный потенциал, цифровая экономика.

KIRISH

Mamlakatimizda yirik davlat korxonalarini aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirish bo'yicha bosqichma-bosqich amalga oshirilgan institutsional islohotlar natijasida iqtisodiyot tarmoqlari va sohalarida turli mulk shakllariga asoslangan aksiyadorlik jamiyatlari, ma'suliyati cheklangan jamiyatlar hamda xususiy korxonalar vujudga keldi. O'tgan 30 yildan ortiq davr ichida, mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish, aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish, aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish hamda korporativ munosabatlarning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida qator qonunlar qabul qilindi hamda korporativ boshqaruv tizimini samarali ishlashining huquqiy asoslari shakllantirildi.

Hozirgi kunda mamlakatimizdagi mavjud aksiyadorlik jamiyatlari milliy iqtisodiyotning istiqbolini belgilashda katta ahamiyatga ega bo'lib, ishlab chiqarish ko'lamini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish borasida muhim ijtimoiy-iqtisodiy funksiyalarni bajarmoqda.

Ammo, ta'kidlash joizki, aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv tizimining sust faoliyati korxonalarining investitsion jozibadorligini ta'minlashga, innovatsion muhitni yaxshilanishiga, korporativ boshqaruvni

samarali tashkil etishga, korxonalarga ichki va tashqi investitsiyalarni jalb etishni kengaytirishga, istiqbolli korporativ strategiyani amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlaridagi korporativ boshqaruv tizimini samarali ishlamayotganligi o'z navbatida milliy iqtisodiyotdagi ustuvor vazifalarni hal etishni kechiktirilishiga sabab bo'lmoqda.

Shu nuqtayi nazardan so'nggi 7 yilda respublikamizdagi davlat ishtirokidagi aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati samaradorligini oshirish va ularda korporativ boshqaruvning zamonaviy uslublari joriy etishga qaratilgan bir qator dasturiy hujjatlar qabul qilindi. Ushbu hujjatlar jumlasiga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-apreldagi "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida"gi PF-101-son¹ va 2020-yil 27-oktyabrdagi "Davlat ishtirokidagi korxonalarni isloh qilishni jadallashtirish hamda davlat aktivlarini xususiy lashtirishga oid chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6096-son² Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi "2021-2025-yillarda davlat ishtirokidagi korxonalarni boshqarish va isloh qilish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 166-son³ qarorini kiritish mumkin. Mazkur hujjatlarga asosan, davlat ishtirokidagi korxonalarni qisqartirish va ularda kuzatuv kengashini tashkil etish, kuzatuv kengashi qoshida audit va boshqa qo'mitalarni tuzish, hisobotlarni xalqaro standartlar asosida yuritish va korporativ boshqaruvni joriy etishga qaratilgan boshqa bir qator talablar belgilangan. Mazkur talablarni bajarilishi birinchidan, aksiyadorlik jamiyatlarini investitsion jozibadorligini oshirsa, ikkinchidan, mamlakatimizda qimmatli qog'ozlar bozorini yanada rivojlanishiga zamin yaratadi, uchinchidan esa jamiyatning aksiyalarini sotilishi hamda investorlarni jalb etilishi innovatsion muhitni yaxshilanishiga turtki beradi.

O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan aksiyadorlik jamiyatlari ulkan salohiyatga ega bo'lgani holda, mavjud imkoniyatlardan to'la va samarali foydalanish masalalari hamon muammoligicha qolmoqda. Mamlakatimizda korporativ boshqaruvni samarali faoliyat ko'rsatishi, xalqaro bozorlarda raqobatbardosh bo'lishi o'z-o'zidan boshqaruvning sifati, uning amaliy mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etilishiga ko'p jihatdan bog'liqdir. Shunday ekan, iqtisodiyotni modernizatsiyalash, xususiy mulkchilik masalalarini yanada shakllantirish mamlakatimiz iqtisodiyotining muhim qismi bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirish, ularning rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati samaradorligini baholash va samarali ichki nazorat tizimini shakllantirish, shuningdek, ichki korporativ me'yoriy-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish orqali innovatsion muhitni yaxshilash hal etilishi kutilayotgan dolzarb muammolardan hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishlari jarayonida kompleks yondashuv, qiyosiy tahlil, kuzatuv va statistik ma'lumotlar tahlil usullaridan foydalaniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv asoslarini ilmiy jihatdan tadqiq etish bilan bog'liq muammolarning nazariy va amaliy jihatlari xorijlik iqtisodchi olimlardan I.Ansoff⁴, V.Antonov⁵, V.Bagov⁶, A.Bandurin⁷, N.Berzon⁸, O.Vixerskiy⁹, V.Mamay¹⁰, A.Rodigin¹¹, R.Entov, L.Koshkin¹², M.B.Kruk, S.Kukura, D.Mixaylov¹³, G.Aleksandr, Dj. Beyli, V.Zolotogorov, A.Mertens¹⁴, L.Pavlova, F.Tumusov, U.Sharp va boshqa bir qator olimlarning ilmiy ishlarida o'rganilgan¹⁵.

1 <https://lex.uz/docs/5947775>

2 <https://lex.uz/docs/5068824>

3 <https://lex.uz/docs/5348948>

4 Ансофф И.Х. Новая корпоративная стратегия / Пер. с англ. – СПб: ПитерКом, 1999. – 416 с.

5 Антонов В.Г. и др. Корпоративное управление: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 288 с.

6 Багов В.П. Корпоративный менеджмент. – М.: Изд-во РЭА, 1999. – 246 с.

7 Бандурин А.В. Деятельность корпорации: монография. – М., 1999. – 600 с

8 Берзон Н.И. и др. Акционерное общество: капитал, правовая база, управление. – М.: Финстатинформ, 1995. – 156 с

9 Вихерский О.С. Стратегическое управление. – М.: Гардарика, 1998. – 296 с.

10 Мамай В. Акционерные общества. Защита интересов акционера. – М.: Контур, 1998. – 80 с.

11 Родыгин А., Энтов Р. Корпоративное управление и защита прав собственности: эмпирический анализ и актуальные направления реформ. – М.: Институт экономики переходного периода, 2001. – 175 с.

12 Кошкин Л.И. и др. Менеджмент на промышленном предприятии. – М.: Наука, 2000. – 204 с.

13 Михайлов Д.М. Эффективное корпоративное управление: Учеб. пособие. – М.: КНОРУС, 2010. – 448 с.

14 Мертенс А.В. Инвестиции: курс лекций по современной финансовой теории. – Киев: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – С. 41.

15 Шарп У., Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика. – М.: Экономика, 1999. – 267 с.

Mahalliy iqtisodchi olimlaridan B.Xodiyev, B.Berkinov, I.Butikov, N.Jumayev, Sh. Zaynutdinov, D.Suyunov, M.Xamidullin, A.Xoshimov, R.Karlibayeva, N. Rasulov, Z. Ashurov, R.Yaushev, N.Tursunov, M.Amonbo-yevlarning asarlarida aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv, investitsiyalar va innovatsiyalarni yanada rivojlantirish, ularning raqobatbardoshligini oshirish muammolarini ilmiy jihatdan tadqiq etilgan.

Xususan, Sh. Zaynutdinov "Korporativ boshqaruv – manfaatdor shaxslarning daromad olish maqsadida birgalikdagi harakatlaridir"¹⁶ – deb ta'rif bergan. D. Suyunov esa "Korporativ boshqaruv – bu mulk shaklidan qat'iy nazar amaldagi huquqiy me'yorlarga asoslanib, boshqaruvning ma'lum bir tamoyillari asosida korxona maqsadiga erishish uchun amalga oshiriluvchi faoliyat majmuidir"¹⁷ – deb munosabat bildirgan. M.Xamidullin "Korporativ boshqaruv – bu aksiyadorlik jamiyatlari mulkdorlarining aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirishga, undan foyda olish maqsadida yanada samarali foydalanishga hamda olingan daromadlarni korporativ munosabatlarning barcha ishtirokchilari o'rtasida adolatli taqsimlashga qaratilgan strategik muhim qarorlarni belgilash, ta'riflash va qabul qilishga doimiy va real ta'sirini ta'minlashdagi ongli, bevosita ishtirokidir"¹⁸ – deb fikr bildirgan. B. Berkinov esa "Korporativ boshqaruv tizimi – bu murakkab, tez o'zgaruvchan mexanizm bo'lib, u bir-biriga bog'liq ko'plab tashkil etuvchilar, jumladan, qonunchilik, qonunosti hujjatlari hamda aksiyadorlik jamiyatlarini mulkdorlar, boshqaruvchilar va kreditorlar tomonidan nazorat qilishning ichki mexanizmi hisoblanuvchi ichki me'yoriy hujjatlar majmuini o'z ichiga oladi"¹⁹ – degan fikrni ilgari surgan.

Umuman olganda respublikamizda iqtisodiyotni rivojlanishining yangi bosqichiga o'tish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik yangilashda aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirish, investitsiya faoliyatini kuchaytirish hamda uning faoliyat samaradorligini oshirish borasida korporativ boshqaruvni innovatsion muhitga bog'liqligi mamlakatimizda ilmiy-uslubiy hamda amaliy jihatdan yetarli jihatda tadqiq etilmagan. Shu bois mazkur maqolada korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish negizida innovatsion muhitni shakllantirish va yanada yaxshilash masalalarining nazariy jihatlariga e'tibor qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar mamlakatda ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga asoslangan erkin iqtisodiyotni qurishga qaratilgan bo'lib, ularning asosiy natijalaridan biri tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan turli mulkchilikka asoslangan aksiyadorlik va boshqa shakllardagi korxonalarni qo'llab-quvvatlash hisoblanadi²⁰. Ularning samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan korporativ munosabatlar tizimini rivojlantirishga bevosita bog'liqligi hozirda aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv asoslarini tadqiq etish muhim ahamiyatga ega ekanligidan dalolat beradi.

Chunki jahon kapital bozori imkoniyatlaridan faqat investorlarning mutloq ishonchini qozongan kompaniyalargina foydalanishi mumkin bo'lib, unga erishishning yagona yo'li – bu, korporativ boshqaruvning zamonaviy mexanizmini amaliyotga joriy qilishdir. Aksiyadorlik jamiyatlari kapital jalb qilishining yana bir muhim omili – qimmatlar qog'ozlar bozorining investorlar uchun qulay shakllanganligidir. Bu ikki omil boshqa omillar bilan birgalikda mamlakatda alohida investitsiya jozibadorligini oshiradi. Qayerda investitsiya uchun sharoit yaratilsa, o'sha joyda innovatsion muhit yaxshilanadi. Shu sababli har qanday davlat iqtisodiyotining jahon tovar va kapital bozorida uyq'unlashuvi hamda raqobatbardoshligining oshib borishida ushbu omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida samarali faoliyat yuritishning korporativ boshqaruv usuli aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiyalarni jalb qilish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, barqaror industrial va iqtisodiy o'sishni ta'minlash hamda innovatsion loyihalarni amalga oshirish kabi muammolar yechimini taminlashi mumkin. Bu muammolarni samarali yechimi kompaniyalarning moliya bozorida raqobatbardoshligi va xavfsizligi, barqarorligi hamda investorlar uchun jozibadorligi va mo'tadil risk darajasini ta'minlash bilan uzviy bog'liq. Bu esa, bizga korporativ boshqaruv tushunchasini chuqur ilmiy- uslubiy jihatdan tadqiq etish va uning mazmun-mohiyatini milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda kengroq yoritish hamda aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini samarali tashkil etish va takomillashtirishni zaruriyat qilib qo'yadi.

Xorijiy olimlarning tadqiqotlariga ko'ra sanoatning turli sohalarida innovatsion muhitni yaxshilashda investitsiyalar bilan birga innovatsion muhitni rivojlantirishga ko'maklashuvchi omillar ham bo'lishi talab etiladi (1-jadval).

16 Zaynutdinov Sh.N., Raximova D.N. Korporativ boshqaruv asoslari. – T.: Akademiya, 2007. – 48 b.

17 Suyunov D. Korporativ boshqaruv mexanizmi: muammo va yechimlar. Monografiya. – T.: Akademiya, 2007. – 319 b.

18 Хамидулин М.Б. Финансовые механизмы корпоративного управления. Монография. – Т.: Молия, 2008. –204 с.

19 Беркинов Б. Корпоративные структуры (Основы создания и управления). – Т.: Изд-во Нац.б-ки Узбекистана, 2005. – 132 с.

20 Riskiyev T.T., G'ulomov S.S., Shoha'zamiy Sh.Sh. va boshq. Istiqloq, demokratiya va fuqarolik jamiyati. – T.: Sharq, 2003. – 160 b.

1-jadval: Innovatsion muhitni rivojlantirishga ko'maklashuvchi omillar²¹

Omilar guruhi	Omilar
Iqtisodiy va moliyaviy	Iqtisodiy va moliyaviy omillar korxonaning innovatsion muhitini shakllanishini, moddiy-texnika vositalarini yangilanishini, ilg'or texnologiyalardan foydalanishni hamda uzoqqa mo'ljallangan biznes strategiyalarni amaliyotga joriy etilishini ta'minlaydi. Bularga transformatsiya, xususiylashtirish, emissiya, fond bozori kiradi.
Boshqaruv	Korporativ boshqaruv tamoyillarini joriy etish, korporativ boshqaruv ishtirokchilarini rag'batlantirish, korporativ boshqaruv mexanizmlarini samarali ishlashini ta'minlash, menejment qoidalaridan samarali foydalanish
Texnologik	Kam xarajatli texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, zamonaviy ishlab chiqarish vositalaridan foydalanish, ishlab chiqarish faoliyatini raqamlashtirish
Siyosiy	Globalashuv tamoyillarini e'tiborga olish, siyosiy barqarorlikni ta'minlash, xalqaro iqtisodiy munosabatlarda iqtisodiy diplomatiya tamoyillariga amal qilish
Huquqiy	Xususiy mulkni davlat tomonidan kafolatlash, davlatning iqtisodiyotga aralashuvini qisqartirish, monopol korxonalar faoliyatini tartibga solish, korrupsiyaga qarshi kurashish, xufyona iqtisodiyot ko'lamini qisqartirish
Ijtimoiy qadriyatlar	Korporativ boshqaruv kodeksini qabul qilish va uning talablarini bajarish, xodimlarni ma'naviy rag'batlantirish, xodimning o'z-o'zini namoyon etishiga sharoit yaratish, ijodiy mehnat erkinligini ta'minlash, mehnat jamoasida ijtimoiy muhitni yaxshilash

Innovatsion muhitni rivojlantirishga ko'maklashuvchi omillarga iqtisodiy, moliyaviy, boshqaruv, texnologik, siyosiy, huquqiy hamda ijtimoiy qadriyatlar kiradi. Xususan, iqtisodiy va moliyaviy omillar innovatsion muhitni shakllanishida muhim omil bo'lib, ularga ustuvorlik berish korxonaning moddiy-texnika vositalarini yangilanishiga, ilg'or texnologiyalardan foydalanishni hamda uzoqqa mo'ljallangan biznes strategiyalarni amaliyotga joriy etilishini ta'minlaydi. Bularga transformatsiya, xususiylashtirish, emissiya, fond bozori kiradi. Yana bir muhim omil bu boshqaruv tamoyillariga xos bo'lib, mazkur omilni rivojlanishi o'z navbatida korporativ boshqaruv tamoyillarini amaliyotga joriy etish, korporativ boshqaruv ishtirokchilarini rag'batlantirish, korporativ boshqaruv mexanizmlarini samarali ishlashini ta'minlash hamda menejment qoidalaridan samarali foydalanishga olib keladi.

Innovatsion muhitni yanada yaxshilanishida yana bir muhim omil bu korxonaning texnologik holati hisoblanadi. Chunki, kam xarajatli texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, zamonaviy ishlab chiqarish vositalaridan foydalanish, ishlab chiqarish faoliyatini raqamlashtirish, ishlab chiqarishni transformatsiya qilish bevosita raqobatbardosh, sifatli hamda tannarxi arzon mahsulotlarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. Shuning uchun keyingi vaqtlarda iqtisodiyotda davlat ulushini qisqartirish, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarini diversifikatsiya qilishda transformatsiya jarayonlarini yanada faollashtirishga davlat tomonidan katta e'tibor qaratilmoqda.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, milliy iqtisodiyotda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlash o'z navbatida sanoatda transformatsiya jarayonlarini yanada faollashtirishni taqozo etmoqda. Umuman olganda yuqori fan sig'imli mahsulotlar ishlab chiqarish, ko'p qirrali sifatli xizmatlar ko'rsatish sohalarini takomillashtirishga yo'naltirilgan sanoatni transformatsiyalash kam miqdordagi ishchi kuchlari va tejankor iqtisodiy resurslar bilan vaqt omilidan unumli foydalangan holda yuqori samaradorlikka erishishning yangicha ijtimoiy-iqtisodiy hodisaning bir ko'rinishi hisoblanadi.

Dunyo amaliyotida soha va tarmoqlarda innovatsion muhit holatini mazkur mamlakatdagi innovatsion rivojlanish darajasiga qarab baholanadi. Bu borada dunyoning eng yaxshi biznes maktablari qatoriga kiradigan Fransiyaning "Inssad" xalqaro biznes maktabi Jahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikda tayyorlagan "Innovatsiyalarning global indeksi" mavzuidagi ma'ruzasida O'zbekiston mazkur indeksda 2015-yilda 141 ta davlat orasidan 122-o'rinni egallagan bo'lsa, 2022-yilda 131 ta davlat orasida 40 pog'onaga yuqorilab, 82-o'rinni egalladi hamda Markaziy Osiyo yetakchisiga aylandi va Markaziy va Janubiy Osiyo mamlakatlari orasida Hindiston va Erondan keyin 3-o'rinni egalladi. Biroq bu holat obyektiv olib qaralganda yaxshi holat emas. Bu borada jiddiy amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlar mavjud.

²¹ Xorijiy manbalar asosida muallif ishlanmasi.

So'nggi vaqtlarda respublikamizda innovatsion ilmiy-texnika loyihalarining qo'llanilishi natijasida bir qancha ustuvor sohalarda ijobiy ishlar amalga oshirila boshlandi. Xususan, "O'zkimyosanoat" AJ da mahalliy xom ashyodan samarali defoliant va mineral o'g'itlar, "O'zfarmosanoat" AJ da innovatsion texnologiyalar asosida farmatsevtik mahsulotlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. Shuningdek, Buxoro neftni qayta ishlash zavodida jahon standartlariga javob beradigan "Boing" va "A-310" tipdagi avialaynerlarda foydalaniladigan "Super Jet" aviat-siya yonilg'isini ishlab chiqarish texnologiyasi joriy etildi. Bunday misollarni "O'zbekneftgaz" AJ, "O'ztransgaz" AK, Navoiy va Olmaliq kon-metallurgiya kombinatlari, "O'zmetkombinat" AJ, shuningdek, ko'plab fermer xo'jaliklari va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatidan ham keltirish mumkin.

Demak, mamlakatimizdagi rivojlanish ko'rsatkichlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, erishilayotgan yutuq va muvaffaqiyatlarning asosida innovatsiya jarayonlari alohida o'rin egallaydi. Jumladan, iqtisodiyot tarmoqlaridagi sanoat korxonalarini ishlab chiqarish faoliyatini rivojlantirishda innovatsiya faoliyatining taraqqiyotisiz amalga oshirib bo'lmaganligi sababli bugungi kunda innovatsiya jarayonlarining amalga oshirishni jadallashtirish talab etiladi. Shuning uchun iqtisodiyot tarmog'idagi ustuvor sohalarda ham innovatsiya va innovatsiya texnologiyalaridan foydalanish jarayonlarining nazariy va metodologik asoslarini tadqiq etish hozirgi davrning asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish negizida innovatsion muhitni shakllantirishga oid nazariy ma'lumotlarni o'rganish quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirishga asos bo'ldi:

1. Aksiyadorlik jamiyatlarida aksiyadorlar o'z mulklarini saqlanishi va menejerlar tomonidan samarali boshqarilishini ta'minlashda o'zaro ta'sir vositalarini to'g'ri tashkil etilishi va yo'naltirilishi maqsadga muvofiq. Bu esa menejerlarga to'lanadigan asosiy ish haqidan tashqari, korxona foydasidan bonuslar (mukofotlar) ajratish hozirgi kunda o'zining samarasini ko'rsatmayapti. Bu holat ham korxonalarning innovatsion muhitini shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.
2. So'nggi yillarda O'zbekiston kimyo va yengil sanoat tizimida ishlab chiqarish hajmining barqaror o'sishi kuzatilsada, mehnat unumdorligi, tejamkor texnologiyalardan foydalanish darajasi nisbatan pastligicha qolmoqda. Bu esa, sohadagi aksiyadorlik jamiyatlarining rivojlantirish strategiyalarini tanlashda korporativ boshqaruv organlari rolini oshirish, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati samaradorligini baholash usullari, korporativ boshqaruvning ichki korporativ me'yoriy-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyatini orttirmoqda.
3. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kam resurs talab qiladigan innovatsion ishlab chiqarishni rivojlantirish, investitsion dasturlarni amalga oshirishda raqobatdagi ustunliklardan foydalanish, biznes muhiti va investitsion qulaylikni yanada yaxshilash, istiqbolli tashqi bozorlarni aniqlash, logistika masalalarini hal qilish kabilar sohalar rivojlanishning eng asosiy strategik yo'nalishlari hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan xulosalardan kelib chiqib, sanoatning ustuvor sohalarida transformatsiyalash jarayonlarini yanada faollashtirish, korporativ boshqaruv mexanizmlarini yanada takomillashtirish o'z navbatida aksiyadorlik jamiyatlarida innovatsion rivojlanishni ta'minlash bilan birga quyidagi vazifalarni bajarishni belgilash maqsadga muvofiqdir:

- aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion salohiyatini oshirish bilan birga korxonalaridagi mavjud samarali innovatsion texnologiyalardan foydalanish va samarali yangi texnologiyalar, nou-xau va intellektual mulklarni sotib olishni yo'lga qo'yish;
- sanoat korxonalarida ilmiy-tadqiqot va eksperimental bazani rivojlantirish orqali ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini faollashtirish;
- innovatsiya jarayonidagi tajriba ishlarini olib borishda unga mos keluvchi tashkilotlarga buyurtmalar berish va ularni moliyalashtirish masalalarini hal etishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish;
- yangiliklarni ishlab chiqishni va joriy etishni tezlashtirish uchun korporativ boshqaruvning asosiy maqsadlaridan biri bo'lgan aksiya, obligatsiya va chet el kapitallarini jalb qilishni yo'lga qo'yish.

Yuqoridagi sanab o'tilgan yo'nalishlardan iqtisodiyot tarmog'idagi barcha aksiyadorlik jamiyatlarida foydalanishda innovatsion rivojlanishga ega bo'lishi ularning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy yuksalishiga erishishi bilan birga innovatsion muhitni yaxshilash uchun qulay sharoitlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://lex.uz/docs/5947775>
2. <https://lex.uz/docs/5068824>
3. <https://lex.uz/docs/5348948>
4. Ансофф И.Х. Новая корпоративная стратегия / Пер. с англ. – СПб: ПитерКом, 1999. – 416 с.
5. Антонов В.Г. и др. Корпоративное управление: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 288 с.
6. Багов В.П. Корпоративный менеджмент. – М.: Изд-во РЭА, 1999. – 246 с.
7. Бандурин А.В. Деятельность корпорации: монография. – М., 1999. – 600 с.
8. Берзон Н.И. и др. Акционерное общество: капитал, правовая база, управление. – М.: Финстатинформ, 1995. – 156 с.
9. Вихерский О.С. Стратегическое управление. – М.: Гардарики, 1998. – 296 с.
10. Мамай В. Акционерные общества. Защита интересов акционера. – М.: Контур, 1998. – 80 с.
11. Родыгин А., Энтов Р. Корпоративное управление и защита прав собственности: эмпирический анализ и актуальные направления реформ. – М.: Институт экономики переходного периода, 2001. – 175 с.
12. Кошкин Л.И. и др. Менеджмент на промышленном предприятии. – М.: Наука, 2000. – 204 с.
13. Михайлов Д.М. Эффективное корпоративное управление: Учеб. пособие. – М.: КНОРУС, 2010. – 448 с.
14. Мертенс А.В. Инвестиции: курс лекций по современной финансовой теории. – Киев: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – С. 41.
15. Шарп У., Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика. – М.: Экономика, 1999. – 267 с.
16. Zaynutdinov Sh.N., Raximova D.N. Korporativ boshqaruv asoslari. – T.: Akademiya, 2007. – 48 b.
17. Suyunov D. Korporativ boshqaruv mexanizmi: muammo va yechimlar. Monografiya. – T.: Akademiya, 2007. – 319 b.
18. Хамидулин М.Б. Финансовые механизмы корпоративного управления. Монография. – Т.: Молия, 2008. – 204 с.
19. Беркинов Б. Корпоративные структуры (Основы создания и управления). – Т.: Изд-во Нац.б-ки Узбекистана, 2005. – 132 с.
20. Riskiyev T.T., G'ulomov S.S., Shoha'zamiy Sh.Sh. va boshq. Istiqlol, demokratiya va fuqarolik jamiyati. – T.: Sharq, 2003. – 160 b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.